

บทความวิจัย (Research Article)

ผลการพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาโดยใช้กิจกรรมแบบจิตปัญญาของ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2

The Effect of Development in Problem Solving Ability by using Psycho – intellectual Activities of Kindergarten 2 Students

นวพร กางเพ็ง¹ และจิณห์วรา พิมพ์แสง²

Navaporn Kangpheng¹, Jinvara Pimsang²

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ประเทศไทย^{1,2}

Faculty of Education, Khon Kaen University, Thailand^{1,2}

Received: January 25, 2023 Revised: February 27, 2023 Accepted: February 27, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาโดยใช้กิจกรรมแบบจิตปัญญาของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 อายุ 4- 5 ปี ที่กำลังเรียนในภาคเรียนที่ 1 โรงเรียนบ้านหนองสูงวิทยาการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำนวน 15 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญา แบบสังเกตพฤติกรรมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาระหว่างก่อนการจัดกิจกรรมกับหลังการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญาเพิ่มสูงขึ้น โดยความสามารถในการคิดแก้ปัญหานักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ก่อนได้รับการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญามีการเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อย ในระหว่างการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญา 8 สัปดาห์ มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเพิ่มสูงขึ้น และความสามารถในการคิดแก้ปัญหานักเรียนกลุ่มเป้าหมายหลังการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญาเพิ่มขึ้น ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญาช่วยให้ความสามารถในการคิดแก้ปัญหานักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 เพิ่มขึ้น

คำสำคัญ: การพัฒนา, การคิดแก้ปัญหา, กิจกรรมจิตปัญญา, อนุบาล

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the effect of development in ability of problem-solving thinking by using psycho–intellectual activities of Kindergarten 2 Students. The target group using in this study includes 15 Kindergarten 2 Students with their ages

¹ Corresponding author, Tel. 0909615241, Email: mai.navaporn@gmail.com

between 4-5 years old, studying during the first semester, Ban Nongkung Wittayakarn School, under jurisdiction of the Office of Khon Kaen Educational Service Area 1, 15 students, selected by purposive sampling. The instruments using for data collection were: 1) the psycho-intellectual activity management plan, 2) the behavioral observation of ability in problem solving thinking, and 3) the problem-solving thinking ability test. Data were analyzed by using computer program. The statistic using for data analysis included the percentage, mean, and standard deviation. The research findings found that: For ability in problem solving thinking between pretest and posttest of psycho-intellectual activity management, it was in higher level. The ability in problem solving thinking of Kindergarten 2 Students obtaining 8 weeks of psycho-intellectual activity, was likely to be improved. In addition, the target group students' posttest of ability in problem solving thinking, was in higher level respectively. It was showed that the psycho-intellectual activity management, could improve Kindergarten 2 Students' ability in problem solving thinking.

Key words: Development, Problem Solving, Psycho-intellectual Activity, Kindergarten

บทนำ

การจัดประสบการณ์แบบจิตปัญญาเป็นรูปแบบการจัดประสบการณ์ที่พัฒนาโดย ดร. กุลยา ตันติผลาชีวะ อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยเขียนหนังสือ “การสอนแบบจิตปัญญา: แนวการใช้ในการสร้างแผนการสอนระดับอนุบาลศึกษา” ในปี พ.ศ. 2543 และให้ความหมายของการจัดประสบการณ์แบบจิตปัญญาว่า หมายถึง การจัดกิจกรรม ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยมุ่งถึงจิตและปัญญา โดยให้ความหมายของจิตว่าเป็นการเรียนรู้ที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน มีการปฏิบัติการทางความคิด ตื่นตัวและสนุกที่จะเรียน ส่วนปัญญา หมายถึง การส่งเสริมพุทธิปัญญา ด้วยการเพิ่มพูนและขยายข้อความรู้ที่จำเป็นที่เรียนให้เกิดความเข้าใจอย่างกระจ่างชัดจนจำได้จากกิจกรรมการสอน (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2543) สอดคล้องกับ สิริรัตน์ นาคน (2564) ให้แนวคิดว่าการจัดการเรียนรู้แบบจิตปัญญาศึกษาเป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเองอย่างลึกซึ้งผ่านกิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้สึกรู้ตัว การมีสติอยู่กับปัจจุบัน รู้จักตนเอง เข้าใจตนเองและผู้อื่น ยอมรับความแตกต่างด้วยใจที่เปิดกว้าง ไร้อคติ ไม่ด่วนสรุปตัดสิน เปรียบเทียบเพียงเพราะเขาหรือเธอไม่เหมือนกันกับเรา เห็นคุณค่าของการมองโลกตามความเป็นจริง ความดี ความงาม เกิดการเรียนรู้ที่องงามจากภายในสู่ภายนอกบนพื้นฐานความรัก ความเมตตา อ่อนน้อมต่อธรรมชาติ สุขุม สุขแท้ จากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นว่ากิจกรรมแบบจิตปัญญาจึงเป็นกิจกรรมสำคัญที่เน้นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงโดยมีครูเป็นผู้กระตุ้น และส่งเสริมให้เด็กร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญาสำหรับเด็กปฐมวัยจะช่วยให้เด็กเกิดการพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี

คำถามการวิจัย

การจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมแบบจิตปัญญาทำให้ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 สูงขึ้นหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาโดยใช้กิจกรรมแบบจิตปัญญาของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2

สมมติฐานการวิจัย

นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดประสบการณ์ด้วยกิจกรรมแบบจิตปัญญามีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสูงขึ้น

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการคิดแก้ปัญหา

แนวคิดในการแก้ปัญหาสำหรับเด็กอนุบาลจากผลวิจัยของ เบญจวรรณ สายโยค และสิทธิพล อาจอินทร์ (2557) ได้ทำการพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย โดยสรุปความหมายของความสามารถในการคิดแก้ปัญหาไว้ว่า ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยเป็นความสามารถในการใช้ความคิด ประสบการณ์มาประกอบกันในการตัดสินใจแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของเด็กในการเลือกกระทำหรือปฏิบัติเพื่อให้พ้นอุปสรรคและเกิดความพอใจในการปฏิบัตินั้น ได้แก่

1. ปัญหาตนเอง หมายถึง ปัญหาที่เกิดจากความต้องการหรือการกระทำของตนเอง โดยไม่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น เช่น ถ้านักเรียนเดินหกล้ม นักเรียนจะอย่างไร
2. ปัญหาตนเองที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น หมายถึง ปัญหาที่เกิดจากความต้องการหรือ การกระทำของตนเองแต่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นด้วย เช่น ถ้านักเรียนกำลังระบายสีภาพอยู่แล้วมีเพื่อนมา แย่งสีของนักเรียน นักเรียนจะอย่างไร

สำหรับการวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยในที่นี้ได้โดยใช้แบบทดสอบปรนัยที่มีลักษณะแบบเลือกตอบ โดยมีคำถามเป็นภาพสถานการณ์สมมติ เรื่อง การคิดแก้ปัญหา จำนวน 1 ภาพ และมีตัวเลือกเป็นรูปภาพ 3 ตัวเลือก ให้เลือกตอบคำตอบเพียง 1 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ปัญหาตนเอง จำนวน 10 ข้อ ปัญหาตนเองที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น จำนวน 10 ข้อ มีเกณฑ์การให้คะแนน คือ เมื่อเด็กเลือกตอบการแก้ปัญหาได้ เหมาะสมที่สุด 3 คะแนน เหมาะสม ให้ 2 คะแนน เมื่อเด็กเลือกตอบการแก้ปัญหาได้แต่ยังไม่เหมาะสม ให้ 1 คะแนน และเมื่อเด็กเลือกตอบวิธีที่ไม่ได้แก้ปัญหา เช่น วีนั่งร้องไห้ให้ 0 คะแนน

แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมจิตปัญญา

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2551) นำเสนอแนวคิดการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญาว่าเป็นการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีการปฏิบัติและเกิดความคิดโดยใช้กิจกรรมเป็นฐานประกอบกับการทำงานร่วมมือเป็นกลุ่ม ซึ่งในแต่ละขั้นตอนของการสอนครูใส่ใจต่อการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนเพื่อปรับกลยุทธ์การสอนของครูที่จะทำให้การจัดกิจกรรมบรรลุจุดประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ คือ ผู้เรียนสนุกและเรียนรู้ในเรื่องที่ครูสอนอย่างประทับใจ ประกอบด้วยกระบวนการ 6 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน เป็นการศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียนเป็นขั้นต้นที่มีความสำคัญสำหรับการสอนแบบจิตปัญญา ครูจะต้องทราบว่าครูจะสอนชั้นไหน วิชาอะไร ลักษณะผู้เรียนเป็นอย่างไร อ่อน เก่ง ดื้อ หรือมีปัญหาที่ต้องให้ความสนใจพิเศษ ทั้งนี้เพื่อให้การออกแบบ

กิจกรรมเป็นไปอย่างสอดคล้องกับผู้เรียน นอกจากนี้ ครูต้องรู้สภาพท้องถิ่นของผู้เรียนเพื่อประมวลประสบการณ์เข้ามาออกแบบกิจกรรมจากข้อมูล ครูสามารถบูรณาการกิจกรรมการสอนที่ชัดเจนเหมาะสมกับผู้เรียน

ขั้นที่ 2 กำหนดมโนทัศน์ที่ต้องเรียน เป็นการสอนให้เกิดมโนทัศน์เป็นการสร้างความสามารถทางปัญญาให้แก่ผู้เรียน ฝึกผู้เรียนให้รู้จักประมวลข้อมูล ความจริงที่ได้รับจากประสบการณ์หรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูจัด ซึ่งหลักการสอนสร้างมโนทัศน์ที่สำคัญ ครูต้องให้ผู้เรียนคิดสะท้อนความคิดหาความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องแล้วพัฒนาเป็นมโนทัศน์

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดประสงค์การสอน จุดประสงค์การสอนในการจัดประสบการณ์และกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยมุ่งส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง ให้เด็กพัฒนาจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและส่วนร่วม รวมทั้งการมีประสบการณ์ตรง จุดประสงค์ในการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยในการสอนแบบจิตปัญญามี 3 ด้าน คือ การส่งเสริมพัฒนาการตามวัย (Development) ใช้ตัวย่อว่า D การส่งเสริมพัฒนาการจิตนิยม (Affective Development) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตสำนึกที่ดี การมีสุนทรียต่อสิ่งแวดล้อมสังคมและตนเอง ใช้ตัวย่อว่า A การส่งเสริมพุทธิปัญญา (Cognitive Development) หมายถึง การพัฒนาความรู้ทักษะขั้นพื้นฐาน 5 ด้าน คือ ลักษณะนิสัย สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ ภาษา และวิทยาศาสตร์ ใช้ตัวย่อว่า C

ขั้นที่ 4 ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ในขั้นตอนการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนแบบจิตปัญญา เนื่องจากแผนการจัดประสบการณ์แบบจิตปัญญาเป็นการจัดกิจกรรมที่เน้นเด็กเป็นสำคัญเพราะการเรียนรู้ที่ดีจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อเด็กให้ความสนใจเกิดเป็นแรงจูงใจภายในครุมีบทบาทที่สร้างแรงจูงใจภายนอกเสริมสร้างแรงจูงใจเพื่อการเรียนรู้ให้สมบูรณ์ด้วยการเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจของเด็กเพื่อให้เด็กเรียนอย่างมีความสุขและเกิดปัญญาโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ของพอลเจต เน้นประสบการณ์กับการซึมซับร่วมกับทฤษฎีบูรณาการที่เน้นการใช้ภาษาเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ให้เร็วขึ้น เป็นฐานจัดการเรียนรู้ที่มีหลักปฏิบัติ 6 ประการ ใช้ตัวย่อว่า A B C D P – A โดย A มาจาก Active learning, B มาจาก Behaving well, C มาจาก Cooperative learning, D มาจาก Discovery learning, P มาจาก Progress ส่วน A ตัวสุดท้ายมาจากคำว่า Assessment

ขั้นที่ 5 ดำเนินการสอน ได้แก่ ขั้นการเตรียม/จุดประสงค์สำคัญ มุ่งเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนทราบว่าต้องเรียนอะไรบ้าง ต้องอ่านอะไรมาก่อนและต่อไปจะมีอะไรการนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นกระตุ้นความสนใจ เป็นกิจกรรมที่ครูให้ผู้เรียนอยู่ในความพร้อมใจที่จะเรียน สิ่งที่ครูใช้ในการนำเข้าสู่บทเรียน จะอยู่ในรูปของกิจกรรม ซึ่งเรียกว่า กิจกรรมเตรียมผู้เรียนหรือกิจกรรมที่นำเข้าสู่บทเรียน ใช้เวลา 2-3 นาที อาจทำในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียน ขั้นดำเนินการ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้ A B C D P และขั้นสรุป เป็นกิจกรรมที่ครูจัดขึ้นเพื่อเป็นการประเมินว่าเด็กได้มโนทัศน์ของเรื่องที่ครูให้เรียนรู้หรือไม่ เป็นขั้นตอนสุดท้ายของแผนกิจกรรมจะเน้นการประเมินผลตามจุดประสงค์การสอนที่กำหนด เพราะจุดประสงค์เป็นตัวบ่งชี้ถึงจัดการเรียน และผลสัมฤทธิ์ของการเรียน

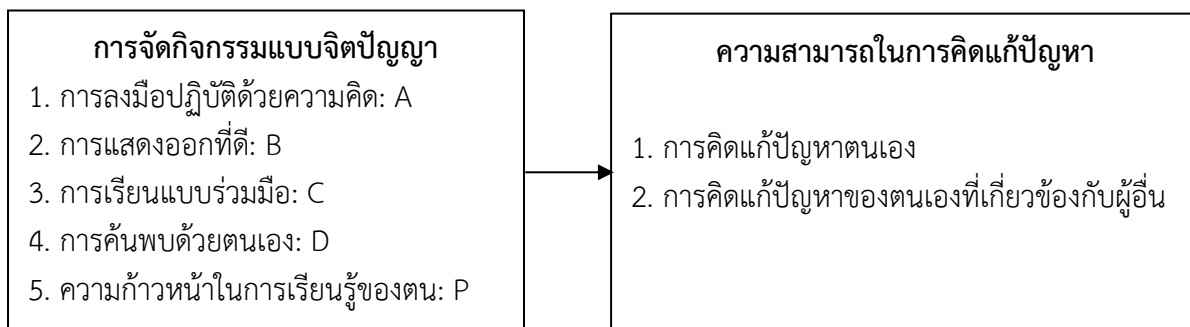
ขั้นที่ 6 ประเมินภาพการสอน ในการจัดการเรียนแบบจิตปัญญามี A ตัวสุดท้าย หมายถึง Assessment เป็นการประเมินเพื่ออนุมานหรือวินิจฉัยระดับของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือรูปภาพใดภาพหนึ่งโดยรวบรวมข้อมูลในขณะที่ครูทำการสอนเพื่อสรุปใน 2 ประการ คือ ประเมินการเรียนรู้ และประเมินการสอน ได้แก่ ประเมินระหว่างการสอนและกิจกรรมการสอน ว่าเป็นไปตามรูปแบบการสอนที่กำหนดหรือไม่

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการคิดแก้ปัญหา และการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญา ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ดัง ภาพต่อไปนี้

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 อายุ 4 - 5 ปี ภาคเรียนที่ 1 โรงเรียนบ้านหนองกุ้ง วิทยาการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 15 คน

2. แบบแผนการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบแผนการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Design) แบบศึกษาอนุกรมเวลา (Time Series Design) (Edmonds and Kennedy, 2017)

$O_1 \quad O_2 \quad O_3 \quad O_4 \quad O_5 \quad X \quad O_6 \quad O_7 \quad O_8 \quad O_9 \quad O_{10}$

ความหมายของสัญลักษณ์

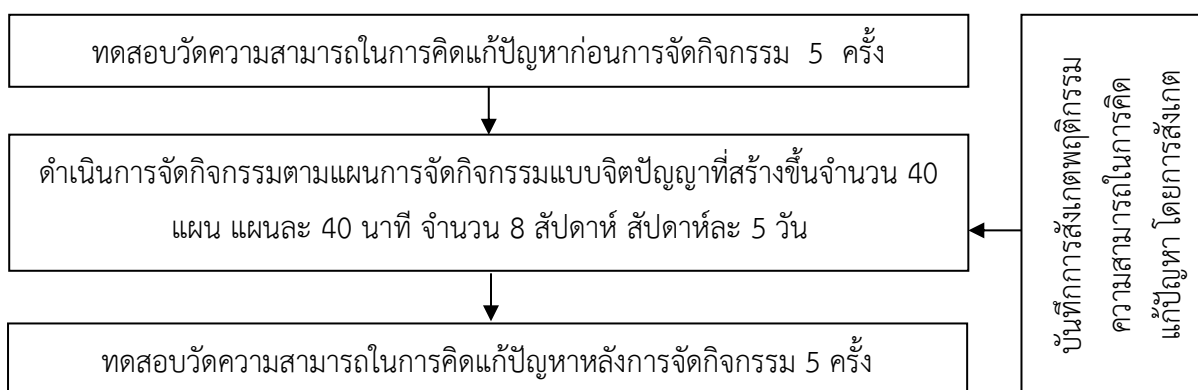
$O_1 - O_5$ หมายถึง ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ก่อนการจัดกิจกรรมครั้งที่ 1 ถึง ครั้งที่ 5

X หมายถึง การจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญา

$O_6 - O_{10}$ หมายถึง ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา หลังการจัดกิจกรรมครั้งที่ 1 ถึง ครั้งที่ 5

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดประสบการณ์จัดกิจกรรมแบบจิตปัญญา 40 แผน แบบสังเกตพฤติกรรมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 เวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 40 นาที โดยทำการจัดกิจกรรมในช่วงกิจกรรมเสริมประสบการณ์ระหว่าง เวลา 9.40-10.20 น. โดยมีขั้นตอนดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการทดลอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการตามลำดับขั้นต่อไปนี้

5.1 การวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ใช้สถิติพื้นฐานคือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

5.2 การนำเสนอผลการศึกษานำเสนอในรูปของตาราง ของพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหา

สรุปผลการวิจัย และอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ก่อนการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญา ในภาพรวม และจำแนกเป็นรายด้าน การวิเคราะห์ข้อมูลนี้ได้นำคะแนนความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทั้งชุดที่ได้จากการทดสอบความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ก่อนจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญา ทั้ง 5 ครั้ง มาหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานดังตารางที่ 1 พบว่า คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ก่อนการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญา เฉลี่ยรวมเท่ากับ 1.63, 1.70, 1.73, 1.75, และ 1.83 ซึ่งสูงขึ้นตามลำดับ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่ 1 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.60, 1.55, 1.60, 1.65 และ 1.65 คะแนนตามลำดับ ซึ่งนักเรียนมีคะแนนค่าเฉลี่ยการคิดแก้ปัญหาเพิ่มขึ้น ยกเว้นครั้งที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยในการคิดแก้ปัญหาลดลง เมื่อเปรียบเทียบกับครั้งที่ 1 และด้านที่ 2 ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของผู้อื่น เท่ากับ 1.65, 1.85, 1.85, 1.85 และ 2.00 คะแนนตามลำดับ

ตารางที่ 1 คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสามารถในการแก้ปัญหา ก่อนการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญาแยกรายด้าน

ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา		ระยะเวลา (ครั้งที่)				
		1	2	3	4	5
1. ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของตนเอง	$\bar{X}$	1.60	1.55	1.60	1.65	1.65
	S.D.	0.38	0.49	0.38	0.38	0.49
2. ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของผู้อื่น	$\bar{X}$	1.65	1.85	1.85	1.85	2.00
	S.D.	0.49	0.37	0.37	0.37	0.00
รวมเฉลี่ย	$\bar{X}$	1.63	1.70	1.73	1.75	1.83
	S.D.	0.37	0.36	0.35	0.36	0.33

2. ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาระหว่างการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญา การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ได้นำคะแนนคิดแก้ปัญหาที่ได้จากการบันทึกการคิดแก้ปัญหาระหว่างการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญา แต่ละสัปดาห์มาหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตารางที่ 2 พบว่า คะแนนเฉลี่ยการคิดแก้ปัญหาระหว่างการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญาระหว่างสัปดาห์ที่ 1 ถึง สัปดาห์ที่ 8 ตลอดช่วงเวลา 8 สัปดาห์ที่จัดกิจกรรมคะแนนเฉลี่ยการคิดแก้ปัญหาของกลุ่มเป้าหมาย เพิ่มขึ้นตามลำดับ

ตารางที่ 2 คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสามารถในการคิดแก้ปัญหาระหว่างการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญาของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายระยะเวลา 8 สัปดาห์

ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา		ระยะเวลา (สัปดาห์)							
		1	2	3	4	5	6	7	8
1. ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของตนเอง	$\bar{X}$ S.D.	1.85 0.37	2.00 0.40	2.15 0.37	2.30 0.74	2.40 0.50	2.50 0.51	2.60 0.50	2.65 0.49
2. ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของผู้อื่น	$\bar{X}$ S.D.	1.50 0.51	1.60 0.50	1.85 0.37	1.90 0.59	2.05 0.22	2.25 0.44	2.50 0.51	2.55 0.51
เฉลี่ยรวม	$\bar{X}$ S.D.	1.68 0.38	1.80 0.32	2.00 0.31	2.10 0.55	2.23 0.3	2.38 0.31	2.55 0.42	2.60 0.38

3. ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาหลังการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญา การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ได้นำคะแนนความสามารถในการคิดแก้ปัญหาที่ได้จากการทดสอบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาหลังการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญาครั้งที่ 6 ถึง ครั้งที่ 10 โดยนำคะแนนของแต่ละครั้งมาหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตารางที่ 3 โดยภาพรวม พบว่า คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายหลังการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญาแยกเป็นรายด้านระหว่างครั้งที่ 6 ถึงครั้งที่ 10 มีคะแนนเฉลี่ยตามความสามารถในการคิดแก้ปัญหา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.38, 2.50, 2.48, 2.38, และ 2.53 ตามลำดับ ซึ่งมีบางครั้งลดลง เมื่อพิจารณารายด้านจะเห็นว่า ด้านที่ 1 คะแนนเฉลี่ยเป็น 2.50 , 2.70 , 2.65 , 2.30 และ 2.55 คะแนนตามลำดับ ซึ่งมีคะแนนบางครั้งลดลง และด้านที่ 4 เท่ากับ 2.25, 2.30 , 2.30 , 2.45 และ 2.50 คะแนนตามลำดับ ซึ่งคะแนนเฉลี่ยการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 3 คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายหลังการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญาแยกเป็นรายดังนี้

ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา		ระยะเวลา (ครั้งที่)				
		6	7	8	9	10
1. ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของตนเอง	$\bar{X}$ S.D.	2.50 1.10	2.70 0.38	2.65 0.39	2.30 0.47	2.55 0.39
2. ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของผู้อื่น	$\bar{X}$ S.D.	2.25 0.85	2.30 0.47	2.30 0.47	2.45 0.51	2.50 1.10
รวมเฉลี่ย	$\bar{X}$ S.D.	2.38 0.70	2.50 0.33	2.48 0.31	2.38 0.34	2.53 0.52

4. ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาก่อนและหลังการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญา การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ได้นำคะแนนความสามารถในการคิดแก้ปัญหาที่ได้จากการทดสอบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาก่อนและหลังการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญาครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 10 โดยนำคะแนนของแต่ละครั้งมาหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตารางที่ 4 พบว่า คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดแก้ปัญหา

ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญาของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ระหว่างครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 10 มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ดังนี้ 1.63 , 1.70 , 1.73, 1.75 ,1.83 , 2.38 , 2.50 , 2.48 , 2.38 และ 2.53 คะแนนตามลำดับ ซึ่งตลอดช่วงเวลา จากการทดสอบครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 10 คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายเพิ่มขึ้นตามลำดับ

ตารางที่ 4 แสดงคะแนนความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญาของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย

ความสามารถ ในการคิด แก้ปัญหา	ก่อนการจัดกิจกรรม					ระหว่าง การจัด กิจกรรม	หลังการจัดกิจกรรม				
	ระยะเวลา (ครั้งที่)						ระยะเวลา (ครั้งที่)				
	1	2	3	4	5		6	7	8	9	10
$\bar{x}$	1.63	1.70	1.73	1.75	1.83	x	2.38	2.50	2.48	2.38	2.53
S.D.	0.37	0.36	0.35	0.36	0.33		0.7	0.33	0.31	0.34	0.52

อภิปรายผล

ผลการวิจัย พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบจิตปัญญามีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาที่พัฒนาสูงขึ้นตามลำดับ ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเหตุผลสนับสนุนหลายประเด็น กล่าวคือ *ประเด็นแรก* กิจกรรมแบบจิตปัญญาเป็นกิจกรรมที่ให้ได้ลงมือกระทำได้คิดและหาคำตอบในการกระทำกิจกรรม โดยได้เรียนรู้จากสื่ออุปกรณ์ที่ครูเตรียมไว้ในกิจกรรมโดยเด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการจับต้องสื่ออุปกรณ์การเรียนรู้การคิดแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเองและร่วมกับเพื่อนได้พูดคุยสนทนาและแสดงความคิดเห็นสอดคล้องกับ สอดคล้องกับ สิริรัตน์ นาคน (2564) ให้แนวคิดว่าจัดการเรียนรู้แบบจิตปัญญาศึกษาเป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเองอย่างลึกซึ้งผ่านกิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้สึกตัว การมีสติอยู่กับปัจจุบัน รู้จักตนเอง เข้าใจตนเองและผู้อื่น ยอมรับความแตกต่างด้วยใจที่เปิดกว้าง ไร้อคติ ไม่ด่วนสรุปตัดสิน เปรียบเทียบเพียงเพราะเขาหรือเธอไม่เหมือนกันกับเรา เห็นคุณค่าของการมองโลกตามความเป็นจริง ความดี ความงาม เกิดการเรียนรู้ที่งอกงามจากภายในสู่ภายนอก *ประการที่สอง* เด็กได้แสดงออกโดยครูกระตุ้นให้เด็กแสดงออกอย่างอิสระด้วยคำถามของครู การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้วยการสนทนา การเล่นเกม เด็กได้คิดและทำกิจกรรมการเรียนรู้ตามความสนใจความสนุกสนานและท้าทายความสามารถ ซึ่งการแสดงออกนำไปสู่การเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้ การจำแนกขยะ การปลูกต้นไม้ การดูแลต้นไม้ การทำความสะอาดห้องเรียน ห้องน้ำห้องส้วมและบริเวณโรงเรียน เด็กได้เรียนรู้จากการลงมือกระทำและได้เรียนรู้ที่ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำกิจกรรมนำไปสู่การคิด แก้ปัญหา การกระตุ้น และคำแนะนำจากครูทำให้เด็กแสดงออกได้อย่างมั่นใจ สอดคล้องกับเยาวนารถ เลหาบรรจง (2545) การเรียนรู้ของเด็กจากการกระทำกิจกรรม โดยครูกระตุ้นให้เด็กได้พูดสนทนา อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีข้อสรุปของกลุ่มที่เกิดจากการคิดอย่างชัดเจน การให้เด็กคิดและแสดงออกอย่างอิสระ จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ แล้วยังสามารถมั่นใจในการเรียนด้วย *ประการที่สาม* เด็กได้เรียนรู้แบบร่วมมือด้วยการเรียนร่วมกับกลุ่มเล็กๆ ตั้งแต่ 2 – 5 คน โดยสามารถบอกกลุ่มมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และความสำเร็จของกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนความคิดแบบให้กำลังใจ ดูแลสมาชิกในกลุ่มและมีปฏิสัมพันธ์ในเชิงบวก ซึ่งเป็นแนวทางสู่การพัฒนาการคิดแก้ปัญหาด้วยการแสดงความคิดเห็นและการสรุปความคิดวิธีแก้ปัญหา การทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ร่วมกัน เช่น การเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้

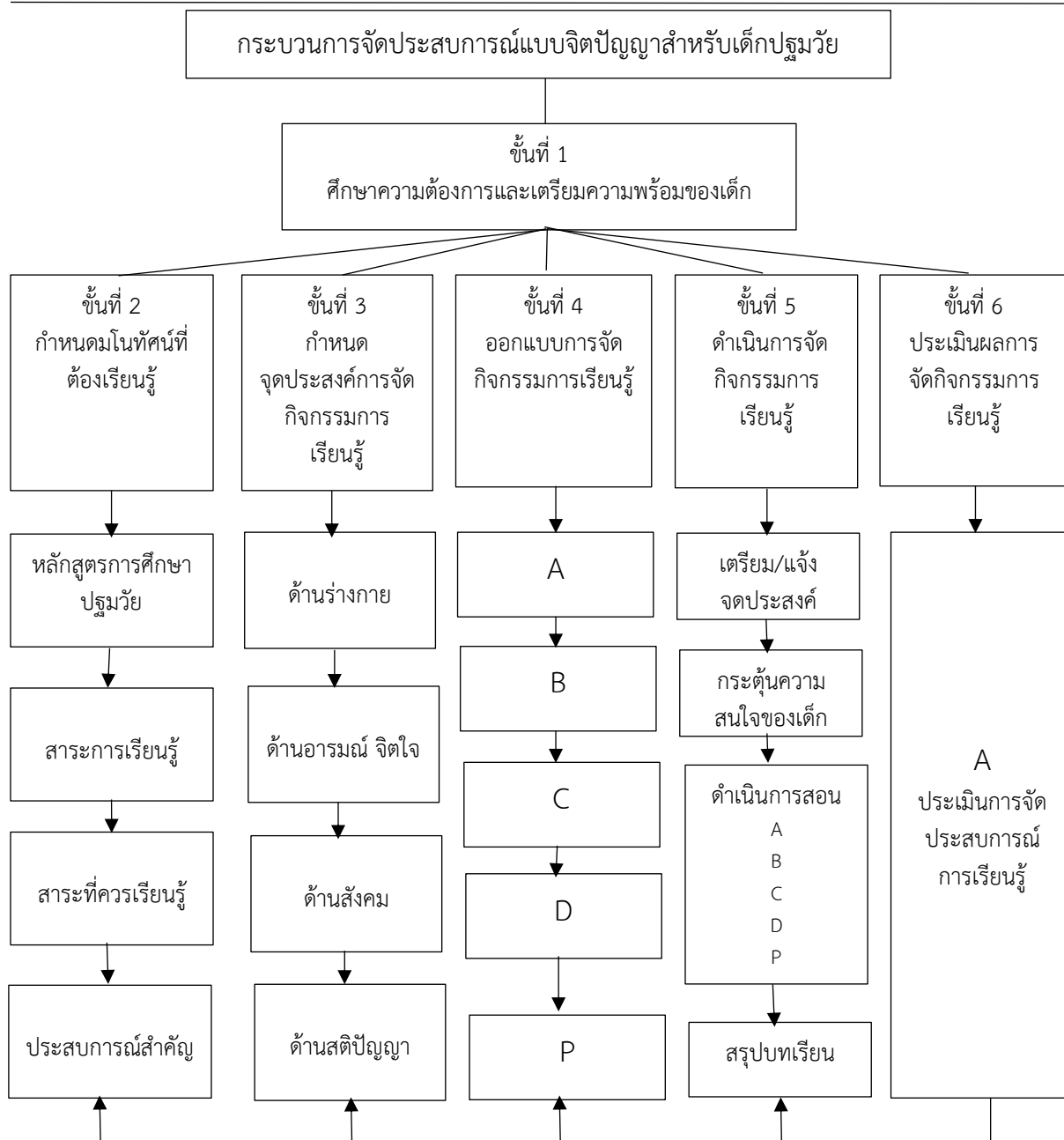
สุขภาพอนามัย นอกจากเด็กจะได้ลงมือฝึกปฏิบัติกิจกรรมในขั้นตอนการล้างมือ การแปรงฟัน จากอุปกรณ์ที่ครูเตรียมไว้ เด็กจะได้เรียนรู้ร่วมกัน ตามมโนทัศน์เรื่องการดูแลสุขภาพอนามัย จากการทำกิจกรรมดังกล่าว สอดคล้องกับ ทิศนา แคมณี และคณะ (2536) และลดาพรรณ ดีสม (2546) กล่าวว่าเด็กปฐมวัยเกิดการเรียนรู้จากสิ่งที่คุ้นเคยหรือประสบการณ์ใกล้ตัว ด้วยการสังเกตผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 จากการลงมือกระทำด้วยตนเองและเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน สามารถสรุปความคิดเห็นโดยทุกคนมีส่วนร่วมในการคาดคะเนคำตอบร่วมกันตัดสินใจ ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และสามารถพัฒนาการคิดแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองได้อย่างเหมาะสม *ประการที่สี่* เด็กได้เรียนรู้จากการค้นพบ จากการกระทำกิจกรรม ระหว่างเรียนอย่างอิสระ สอดคล้องกับความอยากรู้อยากเห็น ซึ่งเป็นคุณลักษณะตามวัยของเด็กปฐมวัย ซึ่งทำให้เด็กเกิดความมั่นใจในตนเองมากขึ้น เมื่อพบข้อความรู้หรือแนวทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง เด็กสามารถสร้างองค์ความรู้จากสิ่งที่เด็กประทับใจ ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับครูและเพื่อน สอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการของไวท์ฮีดสกี (Berk and Winsten, อ้างถึงใน วัฒนา มัคคสมัน, 2539) ที่กล่าวว่าเด็กเกิดการเรียนรู้และพัฒนาการทางสติปัญญา และทัศนคติเมื่อมีปฏิสัมพันธ์และทำงานร่วมกับบุคคลอื่น เช่น ครู เพื่อน หรือผู้ใหญ่ เพราะเด็กได้ทำงานร่วมกับเพื่อนที่มีประสบการณ์มากกว่าและได้รับการช่วยเหลือ คำแนะนำจากผู้ใหญ่ ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้

และ *ประการสุดท้าย* เด็กได้รับความก้าวหน้าทางการเรียนรู้ของตนเองเด็กได้เรียนรู้จากสิ่งที่ง่ายไปหาสิ่งที่ยากขึ้นตามลำดับ เด็กได้ทบทวนความรู้เดิมก่อน ทำให้เกิดแนวคิดที่ชัดเจนและเรียนรู้สิ่งใหม่ได้ง่าย เด็กได้ทบทวนความรู้เดิม ทำให้เกิดแนวคิดที่ชัดเจนและเรียนรู้สิ่งใหม่ได้ง่ายทำให้ผู้เรียนเห็นความสำเร็จของตนเอง และเห็นความก้าวหน้า เช่น หน่วยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน เรื่องย่อยการปลูกต้นไม้ เด็กได้สังเกตเห็นต้นไม้ในบริเวณโรงเรียน เด็กได้สัมผัสจับต้อง และได้ลงมือปฏิบัติ เมื่อถามเด็กว่า “ทำไมต้องปลูกต้นไม้ในโรงเรียน” เด็กตอบว่า “จะได้มีร่มเงาให้นั่งเล่น” “มีต้นไม้เยอะๆ ทำให้เย็นสบาย” “มีร่มเงาบังแดดไม่ร้อน” เมื่อเด็กได้ลงมือปฏิบัติการปลูกต้นไม้ตามวิธีคิด และต้องพบกับปัญหาในระหว่างการจัดกิจกรรม เด็กจะเกิดการเรียนรู้วิธีแก้ปัญหาตามวิธีที่คิด ครูและเพื่อนได้ร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องหรือผิด เป็นการป้อนข้อมูลย้อนกลับ ทำให้เด็กเห็นความสามารถของตนเองและเพื่อนทั้งในทางบวกและทางลบให้เป็นเรื่องปกติ สอดคล้องกับสโตนส์ (Stones, 1994 อ้างถึงใน กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2551) ที่กล่าวว่า การป้อนข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยให้เด็กวินิจฉัยตนเองได้ถูกต้อง

อย่างไรก็ดี การจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญาเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย สิ่งที่สำคัญและให้ความสำคัญมากที่สุด คือ จะต้องจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนโดยการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติ (Active Learning) โดยบทบาทสำคัญของครูคือการกระตุ้นให้เด็กได้ค้นคว้าและกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรมอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่เด็กต้องให้เด็กร่วมมือกันโดยเน้นที่เป้าหมายของตนเองและกลุ่มเป็นสำคัญ

องค์ความรู้ใหม่

การจัดประสบการณ์แบบจิตปัญญาเป็นกิจกรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติ (Active Learning) ที่พัฒนาการคิดโดยใช้กิจกรรมเป็นฐานฐานประกอบกับการทำงานร่วมมือกันเป็นกลุ่ม ซึ่งมี 6 ขั้น คือ ขั้นศึกษาความต้องการและเตรียมความพร้อมของเด็ก ขั้นกำหนดมโนทัศน์ที่ต้องเรียนรู้ ขั้นกำหนดจุดประสงค์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมสำคัญ 6 กิจกรรม ได้แก่ การลงมือปฏิบัติด้วยความคิด (A: Active learning) การแสดงออกที่ดี (B: Behaving well) การเรียนรู้แบบร่วมมือ (C: Cooperative learning) การค้นพบ (D: Discover learning) ขั้นดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และขั้นประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (A: Assessment) ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 โมเดลกระบวนการจัดประสบการณ์แบบจิตปัญญาสำหรับเด็กปฐมวัย (ABCDP-A Model)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1. การจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญาสำหรับเด็กปฐมวัย ครูต้องวางแผนการจัดกิจกรรมโดยเน้นให้เด็กใช้กระบวนการกลุ่มได้คิดและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ได้เรียนรู้อย่างอิสระอย่างมีความสุขและซึมซับเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ โดยให้สอดคล้องกับอายุของเด็กและสิ่งที่เด็กควรเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยอย่างหลากหลายตามเหมาะสมกับบริบททางสังคมหรือท้องถิ่นของเด็ก

2. การจัดเตรียมสื่อและอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญา ต้องมีความเพียงพอกับจำนวนเด็กที่ทำกิจกรรม สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรเป็นของจริงที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก หากไม่มีในท้องถิ่นซึ่งจะมีผลต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

3. การจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญา ครูต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้อย่างหลากหลาย โดยให้เด็กได้คิดแสดงออกการทำกิจกรรมกลุ่มได้ค้นพบความรู้ด้วยตนเอง และรู้ความก้าวหน้าของตนเองจากการประเมินภาพการสอน 2 ลักษณะ คือ ครูประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองว่าครบตามลักษณะการจัดกิจกรรมการใช้สื่อการสอนบรรลุเป้าหมายตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของเด็ก

4. การจัดทำกิจกรรมกลุ่ม จะประสบความสำเร็จสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ควรมีจำนวนสมาชิกที่เหมาะสมจากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า จำนวนสมาชิกที่เหมาะสมในการทำกิจกรรม คือ 5 คน ซึ่งเด็กทุกคนมีโอกาสร่วมทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างทั่วถึง มีโอกาสได้ใช้สื่ออุปกรณ์ที่ครูจัดเตรียมไว้ให้ใช้เวลาในการรอคอยในการทำกิจกรรมไม่นาน และหมุนเวียนกันทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้เด็กได้ทำผลงานของกลุ่มเสร็จทันเวลาที่กำหนด

5. การใช้คำถามของครู ควรเป็นคำถามปลายเปิด ครูเป็นผู้มีบทบาทในการแนะนำกิจกรรมเชิงเนื้อหา สลับกับการใช้คำถามที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันครูต้องใจเย็นและคอยรับฟังคำตอบและเหตุผลของนักเรียน และกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดค้นหาคำตอบอย่างทั่วถึงด้วยการแสดงสีหน้าท่าทางประกอบการเสริมแรงทางบวก ซึ่งมีความสำคัญ ซึ่งจะส่งเสริมให้ผู้เรียนสนใจร่วมกิจกรรม และกล้าแสดงออกทางความคิดต่อไป ไม่ว่าคำตอบของเด็กจะเป็นไปได้หรือไม่

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรใช้กิจกรรมจิตปัญญากับการเรียนรู้วัตรกรรมอื่น ๆ เช่น การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย

2. ควรมีการศึกษาการนำกิจกรรมแบบจิตปัญญาเพื่อพัฒนาทักษะอื่นของเด็กปฐมวัย เช่น ทักษะกระบวนการคิด หรือการคิดเชิงเหตุผล เป็นต้น

3. ควรมีการใช้แนวคิดตามกระบวนการเรียนการสอนแบบจิตปัญญาไปใช้พัฒนานวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสอนของครู

4. ควรมีการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมตามแนวคิดจิตปัญญาเพื่อพัฒนาด้านสติปัญญาสำหรับเด็กปฐมวัย

เอกสารอ้างอิง

กุลยา ตันติผลาผลชีวะ. (2543). การสอนแบบจิตปัญญา: แนวการใช้ในการสร้างแผนการสอนระดับอนุบาลศึกษา. กรุงเทพฯ: เอดิสัน เพรสโปรดักส์.

กุลยา ตันติผลาผลชีวะ. (2551). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: เบริน-เบส บุ๊คส์.

ทิตนา แคมณี และคณะ. (2536). หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เบญจวรรณ สายโยค และสิทธิพล อาจอินทร์. (2557). การศึกษาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย โดยการจัดประสบการณ์แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน. วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 8(4), 81-89.

- เยาวนารถ เลหาบรรจง. (2545). ผลการวิจัยกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาที่มีต่อความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย. ปรินญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ลดารวรรณ ดีสม. (2546). การพัฒนาทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบต่อภาพ. ปรินญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วัฒนา มัคคสมัน. (2539). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามหลักการสอนแบบโครงการเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กอนุบาล. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริรัตน์ นาคิน. (2564). การจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา. กรุงเทพฯ: ซียูเพรส.
- สิริรัตน์ นาคิน. (2564). การบริหารการจัดการเรียนรู้ตามแนวจิตตปัญญาศึกษา. ใน ชุดวิชา 23728 นวัตกรรมการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Edmonds, W, A., and Kennedy, T, D. (2017). *An Applied Guide to Research Designs: Quantitative, Qualitative, and Mixed Methods*. California: Sage.